

Ο φωτογραφικός 'χρόνος'.

Μέρος 2 – Τί στο καλό είναι η αποφασιστική στιγμή;

Όπως αναφέραμε σε προηγούμενο άρθρο [[Ο φωτογραφικός 'χρόνος'. Μέρος 1 - Τι συμβαίνει όταν τραβάμε μια φωτογραφία;](#)], ο φωτογραφικός χρόνος καθορίζεται από την επιλογή της στιγμής που κάνουμε τη λήψη και από την διάρκεια που το κλείστρο της κάμερας παραμένει ανοικτό. Περαιτέρω, στη φωτογραφία μπορούμε να αναγνωρίσουμε την έννοια του χρόνου με διάφορους τρόπους. Μπορούμε να αναγνωρίσουμε το 'πάγωμα' το χρόνου σε μια συγκεκριμένη στιγμή, μπορούμε να υπονοήσουμε μια χρονική διάρκεια, για παράδειγμα μέσω μιας μεγάλης χρονικής έκθεσης που να δημιουργεί την ψευδαίσθηση της κίνησης, μπορούμε να αναγνωρίσουμε μια συμβολική αναπαράσταση του χρόνου μέσα από σύμβολα, μορφές και αντικείμενα, κλπ. Σε κάθε περίπτωση μπορούμε να αναγνωρίσουμε το χρόνο όχι άμεσα και βιωματικά, αλλά μέσα από την απεικόνιση του χώρου, από τα στοιχεία της σύνθεσης και τους συμβολισμούς. Στην πραγματικότητα 'εφευρίσκουμε' το χρόνο μέσα από τα ίχνη της απουσίας του και μόνο ως αποτέλεσμα των δικών μας προβολών πάνω σε αυτό που βλέπουμε. Σε όλα αυτά βέβαια, ο φωτογράφος διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο καθορίζοντας μια κρίσιμη παράμετρο: την ακριβή χρονική στιγμή στην οποία λαμβάνεται η φωτογραφία. Όπως αναφέρει ο Ριβέλλης σε συνέντευξη του [[Ο Πλάτων Ριβέλλης μιλά στο in\[+\]frame](#)]:

«...στη φωτογραφία έχουμε τον χώρο, τον χρόνο, την πραγματικότητα του θέματος που φωτογραφίζουμε και την παρέμβαση του φωτογράφου, ο οποίος μεταμορφώνει αυτά τα τρία πράγματα που είπα, σε μια δική του πραγματικότητα που χωρίς αυτόν δεν υπήρχε....»

Από πλευράς 'χρόνου' αυτή η μεταμόρφωση επιτυγχάνεται διαμέσου της μοναδικής στιγμής στην οποία κάποιος αποφασίζει να 'τραβήξει τη σκανδάλη'

και να πάρει μια φωτογραφία. Το φωτογραφικό αποτέλεσμα εξαρτάται από ορισμένες αποφάσεις του φωτογράφου που αποτελούν αναγκαία συνθήκη για να μεταφέρουν τη φωτογραφική διαδικασία σε ένα ανώτερο επίπεδο δημιουργίας που συνηθίζουμε να αναφερόμαστε σε αυτό με τον όρο 'αποφασιστική στιγμή'. Ο όρος αυτός υιοθετήθηκε ως τίτλος για το βιβλίο του Bresson (1952) στην αγγλική έκδοση (*'Images à la Sauvette'* στην αρχική γαλλική έκδοση) και το νόημα το οποίο του έδωσε συνοψίζεται ως εξής:

«Για μένα, φωτογραφία είναι η ταυτόχρονη αναγνώριση, σε ένα κλάσμα του δευτερολέπτου, της σημασίας ενός γεγονότος καθώς και της αυστηρής οργάνωσης των μορφών που προσδίδουν σε αυτό το γεγονός την κατάλληλη έκφρασή του»

Και εξηγεί περαιτέρω ότι

«...μέσα στην κίνηση υπάρχει μια στιγμή στην οποία τα στοιχεία που κινούνται βρίσκονται σε ισορροπία. Η φωτογραφία πρέπει να αρπάζει αυτή τη στιγμή και να διατηρεί ακίνητη την ισορροπία της...»

Προφανώς λοιπόν, η 'αποφασιστική στιγμή' δεν αφορά σε φωτογραφίες ακίνητων θεμάτων (για παράδειγμα ένα ακίνητο τοπίο ή πορτραίτο). Η αποφασιστική στιγμή αφορά σε μια κρίσιμη στιγμή στο χρόνο, μέσα στην οποία ξετυλίγεται ένα γεγονός (Cutler, 2012). Αυτή η αντίληψη του χρόνου θυμίζει την 'εγκυμονούσα στιγμή' στη ζωγραφική όπως τη διατύπωσε ο Lessing (1766). Ο Lessing υποστήριξε ότι η ζωγραφική μπορεί

«...να αναπαραστήσει μόνο μια μοναδική στιγμή δράσης και για αυτό πρέπει να αναπαραστήσει την πιο εγκυμονούσα στιγμή η οποία μας επιτρέπει καλύτερα να συνάγουμε το τι έχει γίνει πριν και το τι ακολουθεί μετά... [αυτή η μοναδική στιγμή] πρέπει να είναι η πιο γόνιμη από όλες όσες μπορούν να επιλεγούν. Και γόνιμη είναι μόνο αυτή που αφήνει την φαντασία ελεύθερη να κυριαρχήσει»

Από τα λόγια του Bresson και του Lessing αντιλαμβάνεται κανείς ότι δε μιλούν μόνο για το χρόνο αλλά αναφέρονται επίσης στη σημασία της σύνθεσης στο συγκεκριμένο χρόνο. Μια σύνθεση που *‘αφήνει την φαντασία ελεύθερη να κυριαρχήσει’*.

Επιπρόσθετα, η ‘αποφασιστική στιγμή’ συχνά ερμηνεύεται ως μια αφηγηματική στιγμή, αλλά, όπως σημειώνει ο Lessing, στην πραγματικότητα δεν πρόκειται για μια υπάρχουσα ιστορία. Πρόκειται περισσότερο για την ικανότητα της εικόνας να διεγείρει τη φαντασία και να μας βοηθήσει να προβάλλουμε μια ιστορία. Παρόμοια, ο Szarkowski (1966) αναφερόμενος στην ‘αποφασιστική στιγμή’ του Bresson υποστηρίζει ότι :

«...η φράση έχει παρεξηγηθεί: αυτό που συμβαίνει στην αποφασιστική στιγμή δεν είναι μια δραματική κλιμάκωση, αλλά μια οπτική...»

Με άλλα λόγια το φωτογραφικό αποτέλεσμα δεν αποτελεί ένα δράμα, μια ιστορία, αλλά μια εικόνα, όπου η ισορροπία, η σαφήνεια και η τάξη επιτυγχάνονται μέσα από τη συνοχή της φόρμας. Σε αυτήν την ‘παγωμένη’ στιγμή, όταν ένα γεγονός αποσπάται από τα περίπλοκα δεσμά του με το χρόνο, γινόμαστε μάρτυρες μιας

«...χωρικής αμεσότητας και ενός χρονικού προηγούμενου, [όπου] η φωτογραφία είναι ένας παράλογος συνδυασμός μεταξύ του ‘Εδώ-Τώρα’ και του ‘Εκεί-Τότε’» (Barthes, 1977)

Αυτός ο διάλογος του ‘Εδώ’ με το ‘Εκεί’ και του ‘Τώρα’ με το ‘Τότε’ είναι αυτό που κάνει την αποφασιστική στιγμή τόσο ενδιαφέρουσα φωτογραφικά. Ενώ όλες οι φωτογραφίες αποτελούν σκηνές από την πραγματικότητα, η ανθρώπινη αντίληψη περί χώρου και χρόνου συγκρούεται με τα μάτια και το νου μας. Για τις συγκινήσεις που προκαλεί το κινήγι μιας τέτοιας αποφασιστικής στιγμής ο Bresson αναφέρει:

«...Περιφερόμουν στους δρόμους όλη μέρα, γεμάτος υπερένταση και έτοιμος να εκτιναχθώ, αποφασισμένος να ‘παγιδεύσω’ τη ζωή – να διατηρήσω τη ζωή μέσα στην ίδια της την πράξη. Λαχταρούσα να αδράξω, μέσα στα όρια μιας μοναδικής φωτογραφίας, όλη την ουσία μιας κατάστασης που ήταν έτοιμη να ξετυλιχθεί μπροστά στα μάτια μου...»

Αντί επιλόγου

«...Η ακινητοποίηση αυτών των λεπτών λωρίδων του χρόνου έχει αποτελέσει την πηγή αστείρευτης γοητείας για το φωτογράφο. Και καθώς κυνηγούσε αυτό το πείραμα ανακάλυψε κάτι άλλο: ανακάλυψε ότι υπάρχει μια ικανοποίηση και μια ομορφιά σε αυτόν τον κατακερματισμό του χρόνου, που είχε ελάχιστη σχέση με αυτό το οποίο διαδραματιζόταν. Είχε να κάνει μάλλον, με το να αναγνωρίζει το στιγμιαίο σχηματισμό γραμμών και σχημάτων που προηγουμένως ήταν καμουφλαρισμένα μέσα στην ρευστότητα της κίνησης...»

(Szarkowski, 1966)

Αναφορές

Barthes, R. (1977). The Rethoric of the Image. In S. Heath (Ed.), *Image, Music, Text* (pp. 32–51). New York: Hill and Wang.

Cartier-Bresson, H. (1952). *The Decisive Moment*. New York: Simon and Schuster.

Cutler, R. (2012). *Photography and time: decoding the decisive moment*. University of Brighton.

Lessing, G. E. (1853). *Laokoon: the limits of painting and poetry [translated from the German (1766) by E.C. Beasley]*. London: Longman, Brown, Green, and Longmans.

Szarkowski, J. (1966). *The photographer's eye*. New York: Museum of Modern Art.

in[+]frame